KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ELEANOR SHARPSTON
esitatud 25. veebruaril 2010[1]

1. Tegemist on liikmesriigi kohustuste rikkumise teise menetlusega[2], millega vaidlustatakse Austria linnudirektiivi[3] ülevõtmine ning tõstatatakse küsimus liikmesriikide kaalutlusruumi ulatusest kõnealuse direktiivi rakendamisel. Komisjon palub EÜ artikli 226[4] alusel sedastada, et Austria ei ole täitnud oma kohustusi, mis tulenevad linnudirektiivi artikli 4 lõigetest 1 ja 2 ning elupaikade direktiivi[5] artikli 6 lõikest 2 koostoimes artikliga 7. Burgenlandi liidumaal ja Niedere Tauerni Steiermarki liidumaal; teiseks, et Austria ei taganud piisavat õiguskaitset osadele juba klassifitseeritud erikaitsealadele.

Asjakohased ühenduse õigusnormid

Linnudirektiiv

2. Komisjon esitab kaks väidet: esiteks, et Austria ei klassifitseerinud nõuetekohaselt linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel erikaitsealana kahte ala, nimelt Hansagi

3. Linnudirektiiv käsitleb vastavalt selle artikli 1 lõikele 1 „kõikide looduslikult esinevate linnuliikide kaitset nende liikmesriikide Euroopa territooriumil, mille suhtes kohaldatakse asutamislepingut". Artikkel 2 nõuab, et liikmesriigid „võtavad vajalikke meetmeid artiklis 1 nimetatud liikide arvukuse hoidmiseks tasemel, mis vastab eelkõige ökoloogilistele, teaduslikele ja kultuurilistele nõuetele, arvestades samal ajal majanduslikke ja puhkeaja veetmisega seotud vajadusi, või nende

1 – Algkeel: inglise.

2 – Esimese menetluse kohta vt 12. juuli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-507/04: komisjon *vs.* Austria (EKL 2007, lk I-5939), mille puhul komisjoni väitel rikuti kohustust rakendada linnudirektiivi artikli 1 lõikeid 1 ja 2, artiklit 5, artikli 6 lõiget 1, artikli 7 lõikeid 1 ja 4, artiklit 8, artikli 9 lõikeid 1 ja 2 ning artiklit 11. Peale selle on komisjon väitnud, et rikuti kohustust klassifitseerida teatavad alad linnudirektiivi alusel erikaitsealadena ning jäeti täitmata elupaikade direktiivi nõuded seoses ehitusprojektiga, vt 23. märtsi 2006. aasta otsus kohtuasjas C-209/04: komisjon *vs.* Austria (EKL 2006, lk I-2755).

3 – Nõukogu 2. aprilli 1979. aasta direktiiv 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta (EÜT 1979, L 103, lk 1; ELT eriväljaanne 15/01, lk 98).

4 – Vt praegune Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 258.

5 – Nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta (EÜT 1992, L 206, lk 7; ELT eriväljaanne 15/02, lk 102).

liikide arvukuse kohandamiseks vastavalt sellele tasemele".

4. Artikli 3 lõige 1 sätestab, et „[a]rtiklis 2 nimetatud nõudeid silmas pidades võtavad liikmesriigid vajalikke meetmeid kõikide artiklis 1 osutatud linnuliikide elupaikade piisava mitmekesisuse ja suuruse säilitamiseks, hoidmiseks või taastamiseks". Artikli 3 lõikes 2 määratletakse „kaitsealade loomine" ühe meetmena „artiklis 1 osutatud linnuliikide elupaikade piisava mitmekesisuse ja suuruse säilitamiseks, hoidmiseks või taastamiseks".

5. Artikkel 4 sätestab:

„1. I lisas nimetatud liikide elupaikade kaitseks tuleb rakendada erimeetmeid, et kindlustada nende liikide säilimine ja paljunemine levikualal.

Sellega seoses võetakse arvesse järgmist:

a) väljasuremisohus liigid;

b) liigid, mis on tundlikud teatavate muutuste suhtes oma elupaigas;

c) liigid, mida peetakse nende väikesearvuliste asurkondade või piiratud kohaliku leviku tõttu haruldaseks;

d) teised liigid, mis oma elupaiga eripära tõttu nõuavad erilist tähelepanu.

Hindamisel võetakse arvesse arvukuse arengutendentse ja muutumist.

Liikmesriigid klassifitseerivad erikaitsealadena nende liikide kaitseks eelkõige arvuliselt ja suuruselt kõige sobivamad alad, võttes arvesse nende liikide kaitsenõudeid geograafilistel maismaa- ja merealadel, kus käesolevat direktiivi kohaldatakse.

2. Liikmesriigid võtavad samalaadseid meetmeid I lisas nimetamata, kuid reeglipäraselt esinevate rändliikide ja nende pesitsus-, sulgimis- ja talvitusalade ning rändepeatuspaikade suhtes, pidades silmas nende kaitsmise vajadust geograafilistel maismaa- ja merealadel, kus käesolevat direktiivi kohaldatakse. Sel eesmärgil pööravad liikmesriigid erilist tähelepanu märgalade ja eelkõige rahvusvahelise tähtsusega märgalade kaitsele.

3. Liikmesriigid edastavad komisjonile kogu asjakohase teabe, et komisjon saaks algatada vajaliku kooskõlastuse, et tagada lõigetes 1 ja 2 sätestatud aladest ühtse terviku loomist, mis vastab nende liikide kaitsenõuetele geograafilistel maismaa- ja merealadel, kus käesolevat direktiivi kohaldatakse.

4. Liikmesriigid võtavad lõigetes 1 ja 2 osutatud kaitsealade suhtes vajalikke meetmeid, et vältida elupaikade saastamist või kahjustamist või lindude mis tahes häirimist, niivõrd kui see on käesoleva artikli eesmärkide seisukohast oluline. Liikmesriigid püüavad elupaikade saastamist või kahjustamist vältida ka väljaspool kaitsealasid."

6. Linnudirektiivi artikkel 18 sätestab:

„1. Liikmesriigid jõustavad käesoleva direktiivi täitmiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid kahe aasta jooksul alates direktiivi teatavakstegemisest. Liikmesriigid teatavad sellest viivitamata komisjonile.

2. Liikmesriigid edastavad komisjonile käesoleva direktiiviga reguleeritavas valdkonnas nende poolt vastuvõetud siseriiklike põhiliste õigusnormide teksti."

Elupaikade direktiiv

7. Käesolevas kohtuasjas on asjakohased järgmised elupaikade direktiivi põhjendused:

„[1] keskkonna kvaliteedi säilitamine, kaitsmine ja parandamine, sealhulgas looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmine, on oluline üldistest huvidest lähtuv eesmärk, mida ühendus taotleb, nagu on sätestatud asutamislepingu artiklis 130r[6];

[…]

[5] seoses ohuga teatavatele elupaigatüüpidele ja teatavatele liikidele tuleb need määratleda esmatähtsate elupaigatüüpidena ja liikidena, et soodustada nende säilitamisega seotud meetmete aegsat rakendamist;

6 – Vt praegune Euroopa Liidu toimimise lepingu artikkel 191.

[6] tagamaks ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ja liikide soodsa kaitsestaatuse taastamist või säilitamist tuleb määrata konkreetsed erikaitsealad, et kindlaksmääratud ajakava kohaselt luua Euroopas sidus ökoloogiline võrgustik;

[7] kõik määratud alad, sealhulgas [linnudirektiivi] alusel linnukaitsealadeks praegu liigitatud või tulevikus liigitatavad alad, liidetakse Euroopa sidusasse ökoloogilisse võrgustikku;

[8] kui on asjakohane, tuleb igal määratud alal rakendada vajalikke meetmeid, mis on seotud looduskaitse eesmärkide täitmisega;

[…]"

8. Artiklis 1 on esitatud järgmised mõisted:

„a) *kaitse* – meetmete kogum, mis on vajalik looduslike elupaikade ja looduslike looma- ja taimeliikide populatsioonide soodsa kaitsestaatuse säilitamiseks või taastamiseks […];

[…]

j) *ala* – geograafiliselt määratletud ala, mille piirid on selgelt märgitud;

[…]

l) *erikaitseala*[7] – ühenduse tähtsusega ala, mille liikmesriik on määranud õigus- ja haldusaktide ja/või lepingu alusel ning kus kohaldatakse vajalikke kaitsemeetmeid, et säilitada või taastada nende looduslike elupaikade ja/või liikide populatsioonide soodsat kaitsestaatust, mille jaoks ala on määratud;

[…]"

7 – Edaspidi „erikaitsealad".

9. „Elupaikade direktiivi artiklis 2 on sätestatud, et direktiivi eesmärk on "looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitsmisega kaasa aidata bioloogilise mitmekesisuse säilimisele liikmesriikide Euroopa territooriumil, kus kohaldatakse asutamislepingut, ning et direktiivi alusel võetud meetmed peavad olema „kavandatud ühenduse tähtsusega looduslike elupaikade ning looduslike looma- ja taimeliikide soodsa kaitsestaatuse säilitamiseks või taastamiseks" ja et nende puhul tuleb võtta „arvesse majanduslikke, sotsiaalseid ja kultuurilisi vajadusi ning piirkondlikke ja kohalikke iseärasusi".

10. Artikli 3 lõige 1 sätestab järgmist: „Luuakse Euroopa erikaitsealade sidus ökoloogiline võrgustik Natura 2000". Sinna võrgustikku kuuluvad ka liikmesriikide linnudirektiivi kohaselt klassifitseeritud erikaitsealad.

11. Erikaitsealade suhtes kehtestatavad kaitsemeetmed on sätestatud artikli 6 lõigetes 1 ja 2:

„1. Liikmesriigid kehtestavad erikaitsealade suhtes vajalikud kaitsemeetmed, mille hulka kuuluvad vajaduse korral asjakohased kaitsekorralduskavad, mis on eraldi välja töötatud või lisatud muudesse arengukavadesse, ning asjakohased õiguslikud, halduslikud või lepingulised meetmed, mis vastavad aladel esinevate I lisa looduslike elupaigatüüpide ja II lisa liikide ökoloogilistele vajadustele.

2. Liikmesriigid võtavad vajalikke meetmeid, et vältida erikaitsealadel looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud, kuivõrd selline häirimine võib oluliselt mõjutada käesoleva direktiivi eesmärkide täitmist."

12. Artikkel 7 sätestab:

„Käesoleva direktiivi artikli 6 lõigetest 2, 3 ja 4 tulenevad kohustused asendavad kõik [linnudirektiivi] artikli 4 lõike 4 esimesest lausest tulenevad kohustused artikli 4 lõike 1 kohaselt klassifitseeritud alade või artikli 4 lõike 2 kohaselt tunnustatud alade osas alates käesoleva direktiivi rakendamise kuupäevast või alates ala [linnudirektiivi] kohasest klassifitseerimisest või tunnustamisest liikmesriigi poolt, kui viimane kuupäev on hilisem."

13. Artikkel 23 nõuab, et liikmesriigid rakendaksid elupaikade direktiivi kahe aasta jooksul alates selle teatavakstegemisest.

Olulised faktilised asjaolud ja menetlus

14. Pärast Austria kaitsealade võrgustiku hindamist 1999. ja 2000. aastal leidis komisjon, et kaitsealade klassifitseerimisel ning nendel aladel asuvate looduslike linnuliikide ja nende elupaikade kaitseks ettenähtud õigusnormides esineb lünki. 23. oktoobril 2001 saatis komisjon märgukirja, millele Austria ametiasutused vastasid 2002. ja 2003. aastal.

15. 18. oktoobril 2004 saatis komisjon täiendava märgukirja, milles väitis, et Burgenlandi liidumaal asuvat Hansagi ei ole klassifitseeritud lindude erikaitsealana ning et Steiermarki liidumaal Niedere Tauernis asuva ala pindala on ebaseaduslikult vähendatud. Austria vastas 21. detsembri 2004. aasta kirjaga ning tegi 2005. ja 2006. aastal mitu täiendavat märkust.

16. Komisjon leidis, et Austria rikub jätkuvalt oma ühenduse õigusest tulenevaid kohustusi. Seepärast esitas komisjon 15. detsembril 2006 põhjendatud arvamuse. Põhjendatud arvamusele vastamise tähtaeg oli 15. veebruar 2007. Austria ametiasutused vastasid 20. veebruaril 2007 ning saatsid täiendava kirja 24. septembril 2007.

17. Komisjon ei nõustunud Austria vastusega ja algatas seetõttu 27. novembril 2007 käesoleva kohtuasja. Komisjon palub Euroopa Kohtul:

– tuvastada, et kuna Austria Vabariik

a) ei ole linnuliikide kaitseks arvuliselt ja suuruselt kõige sobivamaid alasid Austrias ornitoloogiliste kriteeriumite alusel linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt õigesti erikaitsealadena klassifitseerinud (Hansag Burgenlandi liidumaal) ega neid piiritlenud (Niedere Tauern Steiermarki liidumaal), ja

b) ei ole andnud osadele juba klassifitseeritud erikaitsealadele linnudirektiivi artikli 4 lõigetes 1 ja 2 ning elupaikade direktiivi artikli 6 lõikes 2 koostoimes artikliga 7 ettenähtud õiguskaitset,

siis on Austria Vabariik rikkunud linnudirektiivi artikli 4 lõigetest 1 ja 2 ning elupaikade direktiivi artikli 6 lõikest 2 koostoimes artikliga 7 tulenevaid kohustusi; ning

– mõista kohtukulud välja Austria Vabariigilt.

18. Komisjon, Austria ja menetlusse astunud Saksamaa valitsus kuulati ära kohtuistungil.

Vastuvõetavus

19. Austria vaidlustab hagi vastuvõetavuse, väites et hagiavaldus on kohtueelsest menetlusest laiem ning et hagi ei ole terviklik ega täpne.

Hagi ulatus

20. Austria leiab, et hagi on kohtueelsest menetlusest ulatuslikum kolmel põhjusel. Esiteks jättis komisjon oma põhjendatud arvamuses hagi esemest ilmselgelt välja Austria siseriiklikud eeskirjad Euroopa kaitsealade[8] kohta, kuid käsitleb neid siiski oma hagiavalduses. Teiseks ei ole komisjoni väide, et erikaitsealadel puudub õiguskaitse või et see ei ole piisav, samane kohtueelses etapis esitatud väitega, pigem esitatakse hagiavalduses uued nõudmised, mille kohaselt rakendusmeetmed peavad sisaldama kindlaid kohustusi ja keelde konkreetsete erikaitsealade ning konkreetsete liikide ja elupaikade kohta. Kolmandaks on väidetavat suutmatust anda õiguskaitse Salzburgi liidumaal asuvatele aladele mainitud küll põhjendatud arvamuses, kuid mitte märgukirjas, ning väidetavat suutmatust anda õiguskaitse Alam-Austrias asuvatele aladele mainitakse esimest korda alles hagiavalduses.

21. Minu arvates on komisjoni hagiavaldus kooskõlas kohtueelses menetluses esitatud väidetega, mille kohaselt õiguskaitse jäeti kehtestamata kõikjal Austrias.

22. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt on EÜ artikli 226 alusel esitatud hagi ese piiratud kohtueelse menetluse esemega ning komisjoni hagiavaldus peab tuginema

8 – Kumbki osapool ei määratle terminit „Euroopa kaitseala". Komisjoni põhjendatud arvamuse põhjal mõistan ma, et see viitab aladele, mis on klassifitseeritud rahvuspargi või looduskaitsealana, mis jäävad vastava liidumaa ametiasutuste pädevusse. Sellel terminil ei ole ilmselt sama tähendus kui linnukaitsealal või erikaitsealal. Samuti ilmneb, et „Euroopa kaitseala" võib kattuda nii linnukaitseala kui ka erikaitsealaga.

samadele väidetele.[9] See põhimõte ei takista komisjonil oma väiteid hagiavalduses üksikasjalikumalt kirjeldamast, tingimusel et ta ei muuda vaidluse eset.[10]

23. Mis puudutab Austria esimest argumenti, siis tundub mulle, et komisjon selgitab oma põhjendatud arvamuses, et Euroopa kaitsealasid (liidumaa ametiasutuste pädevusse kuuluvad alad[11]) võib klassifitseerida ka erikaitsealadena. Komisjon väidab aga, et mitme sellise ala suhtes ei ole kehtestatud konkreetseid õiguskaitsemeetmeid. Seepärast tundub, et komisjon viitab oma põhjendatud arvamuses, et menetluse ese hõlmab riigi või liidumaa tasandil Euroopa kaitsealadeks liigitatud alasid, mis on linnudirektiivi alusel klassifitseeritud ka erikaitsealadena. Vastavalt sellele ei nõustu ma Austria argumendiga, mille kohaselt see väide lisati hagitaotlusesse ilma, et seda oleks kohtueelse menetluse käigus toimunud kirjavahetuses eelnevalt käsitletud.

24. Mis puudutab Austria teist ja kolmandat argumenti, siis täpsustab komisjon oma etteheites, mille kohaselt erikaitsealade õiguskaitse peab olema suunatud ja konkreetne, oma eelnevat väidet selle kohta, et klassifitseeritud alade õiguskaitse ei ole piisav. Seda tehes ei muuda komisjon hagi eset ega esita uut väidet. Komisjon kinnitab nii oma põhjendatud arvamuses kui ka hagiavalduses, et väited ei piirdu vaid kohtumenetluse eelsel etapil konkreetsete näidetena toodud aladega, vaid laienevad tervele Austriale.

25. Seega tundub mulle, et kuigi hagiavaldus on üksikasjalikum kui märgukiri ja põhjendatud arvamus, on vaidluse ese nii kohtueelses menetluses kui ka hagiavalduses sama. Seetõttu ei arva ma, et hagi oleks sel põhjusel vastuvõetamatu.

Ebaterviklikkus ja ebatäpsus

26. Austria väitel ei täpsusta komisjon oma väites, millised kindlaksmääratud erikaitsealadega seotud eeskirjad ei taga piisavat õiguskaitset. Austria väitel ei saa ta seetõttu kindlaks teha, millised erimeetmed peaks ta komisjoni arvates väidetava rikkumise heastamiseks vastu võtma.

27. Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et põhjendatud arvamuses ja hagiavalduses tuleb esitada väited terviklikult ja täpselt, et

9 – 11. septembri 2001. aasta otsus kohtuasjas C-67/99: komisjon *vs.* Iirimaa (EKL 2001, lk I-5757, punkt 22 ja seal viidatud kohtupraktika); vt ka 26. aprilli 2007. aasta otsus kohtuasjas C-195/04: komisjon *vs.* Soome (EKL 2007, lk I-3351, punkt 18).

10 – Eespool 9. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 23; vt samuti eespool 9. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Soome, punkt 18 ja seal viidatud kohtupraktika.

11 – Vt 6. joonealune märkus.

kostja liikmesriik saaks täpselt aru väidetava rikkumise ulatusest ja et tal oleks võimalik valmistuda kaitseks. [12]

Hageja nõuded

28. Seega, kui komisjoni väitel puudub õiguskaitse, peab ta kindlaks tegema, kas ja milline õiguskaitse kehtib, ning selgitama, miks ta peab kõnealust õiguskaitset ebapiisavaks. Ent kui komisjon jätab täpsustamata näiteks mõne konkreetse erikaitsealaga seotud üksikasjad, ei muuda see hagiavaldust tingimata ebatäpseks ega ebaterviklikuks.

29. Kahtlemata on komisjoni teise väite sisuks Austria erikaitsealade ebapiisav õiguskaitse. Komisjoni argument, et õiguskaitse peab olema suunatud ja konkreetne, ei ole ebaselge ega arusaamatu.

30. Seega näib mulle, et Austria omab kaitseks valmistumiseks piisavat ülevaadet komisjoni hagist.

31. Euroopa Kohtu praktikast tuleneb, et erikaitsealadena juba klassifitseeritud alad jäävad elupaikade direktiivi artikli 6 lõigete 2–4 ning artikli 7 reguleerimisalasse, mis asendavad linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimese lause [13]. Alad, mida ei ole veel erikaitsealadena klassifitseeritud, kuid mis oleks tulnud nendena klassifitseerida, jäävad jätkuvalt linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimese lause reguleerimisalasse [14]. Seepärast oleks võinud oodata, et komisjon määratleb oma teise väite puhul täpselt need konkreetsed alad [15], mida ei ole erikaitsealadena klassifitseeritud, ning selgitab, miks need alad oleks tema arvates tulnud erikaitsealadena klassifitseerida, ning seejärel põhjendab, miks tema arvates ei ole linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimest lauset järgitud. [16]

32. Komisjon ei ole määratlenud alasid, mis oleks tulnud erikaitsealadena klassifitseerida asjaomaste alade piiritlemist käsitleva teabe või ornitoloogiliste kriteeriumite alusel, mille põhjal vastava klassifitseerimise sobivust

12 – 18. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-186/06: komisjon *vs.* Hispaania (EKL 2007, lk I-12093, punkt 18 ja seal viidatud kohtupraktika).

13 – 7. detsembri 2000. aasta otsus kohtuasjas C-374/98: komisjon *vs.* Prantsusmaa (EKL 2000, lk I-10799, punktid 43–46).

14 – Eespool 13. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Prantsusmaa, punkt 47.

15 – Oma teise väite puhul määratleb komisjon teatavad alad, mille Austria klassifitseeris erikaitsealadena pärast põhjendatud arvamuses esitatud tähtaja möödumist (näiteks Burgenlandi ja Viini liidumaades). Allpool punktis 80 toodud põhjustel ei saa Euroopa Kohus aga hinnata, kas nende alade suhtes kohaldatakse linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimest lauset.

16 – Vt võrdluseks 13. detsembri 2007. aasta otsus kohtuasjas C-418/04: komisjon *vs.* Iirimaa (EKL 2007, lk I-10947, punktid 169–175), mille puhul komisjon otsustas hõlmata linnudirektiivi artikli 4 lõike 4 esimese lause kohaldamata jätmist käsitlevasse hagisse ka erikaitsealadena klassifitseerimata alad.

hinnatakse[17]. Samuti ei esitanud komisjon konkreetseid väiteid selle kohta, kas nende alade suhtes kohaldatakse artikli 4 lõike 4 esimest lauset ning miks ta sellisel juhul leiab, et Austria ei ole täitnud sellest sättest tulenevaid kohustusi.

Sisu

Esimene väide – Hansagi ala erikaitsealana klassifitseerimata jätmine ning Niedere Tauerni erikaitseala vähendamine

33. Sellest tulenevalt ei saa Euroopa Kohus hinnata, kas artikli 4 lõike 4 esimest lauset oleks tulnud kohaldada selliste Austria alade suhtes, mida ei ole erikaitsealadena klassifitseeritud, kuid mis oleks tulnud nendena klassifitseerida.

Hansag

34. Euroopa Kohus on rõhutanud, et liikmesriikide kohustus tagada linnudirektiivi täpne ülevõtmine on erakordselt oluline, sest liikmesriikidele on usaldatud ühise pärandi korraldamine.[18] Väites, et tegemist on ebapiisava rakendamisega, on samuti väga oluline, et komisjon varustaks Euroopa Kohtu kogu vajaliku materjaliga, mis võimaldab tal uurida ja hinnata, kas kostja liikmesriik on täitnud talle ühenduse õigusest tulenevad kohustused. Seda komisjon ilmselgelt ei teinud.

35. Komisjon väidab, et linnudirektiiv nõuab liikmesriikidelt I lisas loetletud liikide kaitseks arvuliselt ja suuruselt kõige sobivamate alade klassifitseerimist erikaitsealadena ning samalaadsete meetmete võtmist I lisas nimetamata, kuid reeglipäraselt esinevate rändliikide ja nende pesitsus-, sulgimis- ja talvitusalade ning rändepeatuspaikade suhtes. Hansag määratleti teatavate linnuliikide, nimelt *Otis tarda* (suurtrapp), *Circus pyargus*e (soo-loorkull) ja *Asio flammeus*e (sooräts) kaitsmiseks kõige sobivama maa-alana.

36. Austria on kinnitanud, et Hansag klassifitseeriti erikaitsealana 3. augustil 2008.

17 – Vt eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 47, mille puhul Euroopa Kohus osutas, et kõige sobivamate alade erikaitsealadena klassifitseerimiseks tuleb uuendada teaduslikke andmeid, et määrata kindlaks enim ohustatud liikide seisukord ja nende liikide seisukord, mis moodustavad ühenduse ühise pärandi.

18 – 20. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-6/04: komisjon *vs.* Ühendkuningriik (EKL 2005, lk I-9017, punkt 25 ja seal viidatud kohtupraktika); vt ka eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus C-507/04: komisjon *vs.* Austria, punkt 277.

37. Ilmselgelt ei klassifitseerinud Austria Hansagi erikaitsealana põhjendatud arvamuses sätestatud aja jooksul, mis lõppes 15. veebruaril 2007. Järelikult on komisjoni hagi selles küsimuses põhjendatud.

Niedere Tauern

38. Komisjon leiab, et Austria esialgne, 3. novembri 1997. aasta otsus selle 169 000 hektari suuruse pindalaga ala klassifitseerimise kohta oli vastavuses linnudirektiivi artikli 4 lõikega 1. Komisjon väidab aga, et kuna Austria otsustas hiljem kaks korda Niedere Tauerni erikaitseala pindala olemasoleva ornitoloogilise teabe vastaselt vähendada (31 258 hektari võrra 1999. aastal ja veel 50 600 hektari võrra 2001. aastal), siis rikkus Austria oma kohustusi. Komisjoni väitel mõjusid mõlemad vähendamised kahjulikult teatavatele merepinnast kuni 1500 meetri kõrgusel pesitsevatele metsalinnuliikidele – *Aegolius funereus* (karvasjalg-kakk), *Glaucidium passerinum* (värbkakk), *Dryocopus martius* (musträhn) ja *Picoides tridaxtylus* (laanerähn) – ning *Charadrius morinellus*e (roosterind-tüll), *Bonasa bonasia* (laanepüü) ja *Picus canus*e (hallpearähn) pesitsusaladele.

39. Austria nõustub, et vähendatud ala ei ole piisav kolme linnuliigi (*Charadrius morinellus*e, *Bonasa bonasia* ja *Picus vanus*e poegade) kaitseks ja seepärast tuleks seda suurendada. Ta ei nõustu aga sellega, et erikaitseala tuleb laiendada oma algsetesse piiridesse, et hõlmata sellesse ka metsalinnuliigid *Aegolius funerus*, *Glaucidium passerinum*, *Dryocopus martius* ja *Picoides tridaxtylus*.

40. Väljakujunenud kohtupraktika [19] kohaselt on liikmesriigid kohustatud klassifitseerima erikaitsealadena kõik alad, mis ornitoloogiliste kriteeriumite alusel tunduvad olevat kõige sobivamad I lisas loetletud liikide kaitseks, ning võtma vastavalt artikli 4 lõikele 2 samalaadsed meetmed reeglipäraselt esinevate rändliikide suhtes. Peale selle on Euroopa Kohus otsustanud, et kaalutlusruum, mis kuulub liikmesriikidele erikaitsealadena klassifitseerimiseks kõige sobivamate alade valikul, ei puuduta mitte võimalust klassifitseerida erikaitsealadena ornitoloogiliste kriteeriumide alusel kõige sobivamateks osutuvad alad, vaid üksnes nende kriteeriumide rakendamist eesmärgiga tuvastada alad, mis on kõige sobivamad I lisas loetletud liikide kaitsmiseks [20].

19 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus C-418/04: komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika.

20 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud otsus kohtuasjas C-209/04: komisjon *vs.* Austria, punkt 33 ja seal viidatud kohtupraktika.

41. Väites, et ala esialgne piir tuleb taastada, tugineb komisjon (Steiermarki liidumaa tellitud) ornitoloogilisele aruandele [21].

42. Austria tunnistab, et teadusliku ja ornitoloogilise teabe põhjal kuulub Niedere Tauern riigi kõige olulisemate alade hulka, olles elupaik vähemalt üheksale metsa- ja alpialade linnuliigile. [22] Austria nõustub, et uuring, millele komisjon tugineb, sisaldab ornitoloogilisi kriteeriume, kuid seejärel avaldab kahtlust, et aruande koostamisel „puudusid piisavad andmed, mis oleksid andnud aluse tehniliselt kindlaks piiritluseks". [23] Lõpuks on Austria seisukohal, et kuigi ta nõustub sellega, et alpialade metsad on komisjoni kindlaksmääratud liikide elupaigad, ei ole see iseenesest piisav alus liita need alad erikaitsealaga.

43. Näib kindel, et esialgselt piiritleti ala ornitoloogiliste kriteeriumite põhjal ning seega vastavalt linnudirektiivi artikli 4 lõikele 1. Pooled vaidlevad aga selle üle, kas direktiiviga on kooskõlas kõnealuse ala pindala vähendamine.

44. Linnudirektiivis endas ei sätestata, mida tuleks teha, kui liikmesriik soovib olemasoleva ala pindala vähendada. Seepärast tuleb järeldus teha nii linnudirektiivi kui ka elupaikade direktiivi sihtide ja eesmärkide põhjal.

45. Mulle tundub, et kui ornitoloogilise teabe alusel kõnealuste liikide jaoks kõige sobivamaks osutunud erikaitseala [24] on juba klassifitseeritud, peavad liikmesriigil, kes soovib selle erikaitseala geograafilist ulatust järgnevalt piirata, olema ajakohased teaduslikud ja ornitoloogilised tõendid, mis toetavad tema väidet, et tal on võimalik seda teha ilma nõutavat kaitsetaset kahjustamata. [25] Mulle tundub, et kui see nõue on täidetud, võib liikmesriik erikaitseala geograafilist ulatust muuta. Seejärel peab komisjon, kellel on võimalikes

21 – Komisjoni hagiavalduse punktis 44 ja 48. joonealuses märkuses viidatud Gallaun, H., Sackl, P., Praschk, C., Scahardt, M., ja Trinkaus, P. aruanne (2006) (edaspidi „Gallaun *et al.* (2006)"). Komisjon viitab oma hagiavalduses ka Lentneri 2004. aasta aruandele „*Ornitoloogilised tähelepanekud Niedere Tauerni erikaitseala vähendamise raamistikus linnudirektiivi 79/409/EMÜ kontekstis*" (edaspidi „Lentner (2004)").

22 – Kuna Austria ei ole neid määratlenud, ei saa ka mina seda teha.

23 – Austria tugineb Josef Eisneri hilisemale, 18. detsembri 2007. aasta Niedere Tauerni erikaitseala AT2209000 käsitlevale uuringule (edaspidi „Eisner (2007)").

24 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus C-148/04: komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika.

25 – Vt eespool punkt 40. Enne vähendamise lubamist peab liikmesriik asjakohase uuringu tellimise või korraldamise teel veenduma, et erikaitseala pindala saab vähendada ilma direktiivi eesmärke kahjustamata. Olen nõus sellega, et liikmesriik võib olemasolevaid tõendeid kohtueelse menetluse käigus kuni komisjoni põhjendatud arvamuses sätestatud tähtajani täiendada. Vt ka 28. juuni 2007. aasta otsus kohtuasjas C-235/04: komisjon *vs.* Hispaania (EKL 2007, lk I-5415, punktid 23 ja 24).

järgnevates rikkumismenetlustes tõendite esitamise kohustus [26], esitama vajaliku materjali, mis näitab, et liikmesriigi kasutatud tõendid on ebapiisavad või puudulikud. [27]

46. Praeguse juhtumi puhul ei ole Austria esitanud Euroopa Kohtule ornitoloogilist teavet, mis tõendaks, et Niedere Tauerni erikaitseala pindala vähendamine 1999. aastal või 2001. aastal oli vähendamise ajal põhjendatud. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et sobivaimate alade erikaitsealadena klassifitseerimisel peavad liikmesriigid kasutama kõige ajakohasemaid olemasolevaid teaduslikke andmeid ning rikkumismenetluse algatamise korral peab see teave olema kättesaadav põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks. [28]

47. Komisjoni esitatud teaduslike andmete ümberlükkamiseks soovib Austria nüüd tugineda Eisnerile (2007). Praegu sellele uuringule – mis viidi lõpule 6. detsembril 2007, põhjendatud arvamuses vastavusse viimiseks sätestatud tähtajast (15. veebruar 2007) palju hiljem – tuginemine ei heasta aga minu arvamuse kohaselt asjaolu, et 1999. aastal ja 2001. aastal toimunud vähendamised ei olnud tehniliselt ilmselt põhjendatud. Sellest tulenevalt ei ole Austria esitanud asjakohaseid teaduslikke andmeid, mis tõendaksid, et Niedere Tauerni erikaitseala vähendamisel oleks täidetud tema linnudirektiivi artikli 4 lõigetest 1 ja 2 tulenevad kohustused.

48. Lisaks ei anna linnudirektiiv pidepunkti Austria väitele, mille kohaselt kohustus laiendada ala selle esialgsetesse piiridesse peab tuginema kindlatele andmetele; ning Euroopa Kohtule ei ole esitatud teaduslikke andmeid, mis näitaksid, et linnudirektiivi artikli 4 lõikeid 1 ja 2 on võimalik täita, klassifitseerides muud alad komisjoni kindlaksmääratud linnuliikide erikaitsealadena.

49. Seepärast leian, et see väide on põhjendatud.

Teine väide – erikaitsealade suhtes tõhusa õiguskorra kehtestamata jätmine

50. Selguse huvides jagan teise väite analüüsi kaheks osaks. Kõigepealt kaalun komisjoni üldist põhimõttelist argumenti seoses liikmesriikide pädevusega otsustada, kuidas nad

26 – 6. novembri 2003. aasta ostus kohtuasjas C-434/01: komisjon *vs.* Ühendkuningriik (EKL 2003, lk I-13239, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika); vt ka eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuostus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 167.

27 – Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt käsitatakse kõige usaldusväärsema uuringuna 1989. ja 2000. aastal avaldatud Euroopa Ühenduse tähtsate linnualade nimekirju, vastavalt „IBA 1989" ja „IBA 2000": vt eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punktid 40 ja 48. Käesolevas juhtumis on komisjon tuginenud kahele aruandele: Lentner (2004) ja Gallaun *et al.* (2006).

28 – Vt eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika.

linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi rakendavad (küsimus, mille tõttu Saksamaa sekkus menetlusse). Seejärel vaatlen ma komisjoni konkreetseid kaebusi iga liidumaa kohta eraldi.

Kaalutlusruum

51. Komisjon väidab, et linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi nõuetekohaseks rakendamiseks on vaja vastu võtta sellised kaitse erimeetmed, millega kaasnevad õiguslikult siduvad kohustused ja keelud erikaitsealade kaitse tagamiseks, ning sellised meetmed tuleb vastu võtta samas õigusaktis, millega ala klassifitseeritakse erikaitsealana.

52. Austria väidab, et linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi sõnastus ei näe ette direktiivide rakendamiseks vajalike meetmete vormi. Erikeeldude kehtestamist tuleb kaaluda üksnes juhul, kui on märke sellest, et alal valitsevad tingimused võivad tõenäoliselt halveneda. Peale selle, kui siseriiklike eeskirjade alusel kehtivad ala suhtes kõiki liike kaitsvad üldised kaitsemeetmed, ületab kaitse tegelikult linnudirektiiviga nõutavat taset.

53. Saksamaa valitsus väidab, et iga erikaitseala jaoks ei ole vaja siduva õigusaktiga kehtestada erikohustusi ja -keelde.

54. Minu arvates ei toeta ühenduse õiguse üldpõhimõtted ega linnudirektiivi või elupaikade direktiivi [29] sõnastus komisjoni tõstatud põhilist vaidlusküsimust, mille kohaselt kaitse erimeetmed tuleb vastu võtta siduvate kohustuste või keeldudena.

55. On juba ammu teada õiguslik tõsiasi, et EÜ artikli 249 [30] kolmanda lõike kohaselt on direktiivis ette nähtud tulemuste saavutamine siduv igale liikmesriigile, kellele direktiiv on adresseeritud, kuid rakendamise vorm ja meetodid jäetakse riigi ametiasutuste otsustada. [31] Sellest tulenevalt võib Austria nagu iga teine liikmesriik ise valida linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi rakendamise vormi ja meetodid.

56. Komisjon möönis kohtuistungil, et ei linnudirektiivi ega elupaikade direktiivi sõnastuses viita miski sellele, et erikaitsealade õiguskaitse peab kajastuma samas õigusaktis,

29 – Järgnevalt viidatakse linnudirektiivile ja elupaikade direktiivile viitamisel konkreetsetele sätetele, mida käesoleva juhtumi puhul arutatakse – linnudirektiivi artikli 4 lõiked 1 ja 2 ning elupaikade direktiivi artikli 6 lõige 2 koostoimes artikliga 7.

30 – Vt praegune ELTL artikkel 288.

31 – Sellega seoses vt eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuostus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 157 ja seal viidatud kohtupraktika.

millega ala erikaitsealana klassifitseeritakse. Samamoodi ei näe nende direktiivide sõnastus ette, et erikohustused ja -keelud on kaitse erimeetmete ainus võimalik vorm.

57. Seega tundub mulle, et lähenemisviis, millega püütakse ette näha rakendamise vormi ja meetodit, ei ole kooskõlas ei kõnealuste õigusaktide sõnastuse ega ühenduse õiguse üldpõhimõtetega.

58. Komisjoni toetatavale lähenemisviisile räägib vastu veel mitu muud kaalutlust.

59. Linnudirektiivil ja elupaikade direktiivil on sarnased eesmärgid, nimelt aidata looduslike elupaikade ning, lindude puhul, kõikide looduslikult esinevate liikide kaitsmisega kaasa bioloogilise mitmekesisuse säilimisele. [32] Linnudirektiivi alusel loodud erikaitsealad kuuluvad elupaikade direktiivi alusel moodustatud Euroopa kaitsealade sidusasse ökoloogilisse võrgustikku Natura 2000. [33] Nagu ma Stadt Papenburgi [34] kohtuasja puhul väitsin, näib mulle seega, et need kaks direktiivi on lähedalt seotud ja neid tuleb tõlgendada järjepidevalt.

60. Elupaikade direktiivi artikli 6 lõige 1 sätestab mitut võimalikku meedet, mida erikaitsealade puhul võib võtta, sealhulgas asjaomase liigi loodusliku elupaiga ökoloogilistele vajadustele vastavad õiguslikud, halduslikud või lepingulised meetmed. Mulle tundub, et liikmesriikidel peaks olema sarnane valikuvõimalus ka linnudirektiivi alusel kaitse erimeetmete vastuvõtmisel. [35]

61. Linnudirektiivi artikli 4 lõiked 1 ja 2 sätestavad, et I lisas loetletud liikide ja lisas loetlemata rändliikide elupaikade kaitse erimeetmete eesmärk on kindlustada nende liikide säilimine ja paljunemine levikualal. Selle kohustuse ülevõtmiseks peavad liikmesriigid linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 eesmärkide täitmiseks hindama ja kehtestama meetmeid, et tagada elupaiga säilitamine, hoidmine ja/või taastamine. Kuid sellest ei saa järeldada, et linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi õigusmõju tagamiseks võib kasutada *ainult* keelde ja kohustusi kehtestavaid meetmeid. Samuti ei tähenda see, et keelde ja kohustusi peaks kasutama iga juhtumi puhul (ka siis, kui on võetud muid meetmeid).

32 – Linnudirektiivi artikkel 1 ja elupaikade direktiivi artikkel 2.

33 – Elupaikade direktiivi artikli 3 lõige 1 ja preambuli seitsmes põhjendus.

34 – Minu 14. jaanuari 2010. aasta ettepanek kohtuasjas C-226/08: Stadt Papenburg *vs.* Saksamaa (EKL 2010, lk I-131), punkt 34.

35 – Erikaitseala kehtestatakse elupaikade direktiiviga, vt eespool punktid 8–11. Lindude erikaitseala on alade paralleelne klassifikatsioon linnudirektiivi alusel.

62. Näiteks on keelud kasulik vahend, et tagada kaitse kindlaksmääratud ohuallikate eest. Samamoodi on kohustused kasulikud juhul, kui on lihtne teha kindlaks isik, kelle suhtes eeskirjad peaksid kehtima. Sellised meetmed ei käsitle aga tingimata põhjalikult kõiki võimalikke juhtumeid. Seega ei pruugi ei keelud ega kohustused olla asjakohased tõhusa kaitse tagamiseks võimaliku kahju eest, mida ei ole täielikult kindlaks määratud. Sellisel juhul võib osutuda vajalikuks anda pädevatele asutustele volitused võtta abistavaid meetmeid, selle asemel et kehtestada keelde või kohustusi.

63. Vajadus kehtestada kaitse erimeetmeid peab olema ka kontrollitav. Keskkonnatingimused muutuvad. Seepärast peab liikmesriikidel olema kasutatavate vahendite osas teatav paindlikkus. [36]

64. Komisjon väidab, et liikmesriigid ei saa kasutada eri piirkondades erinevaid meetmeid. Ma ei ole sellega nõus. Linnudirektiiv nõuab, et liikmesriigid võtaksid vastu asjaomasele liigile sobivad meetmed. Paratamatult võivad rohumaadel pesitsevatele lindudele sobida teistsugused meetmed kui puudel pesitsevatele metsalindudele. Meetmed erinevad ka vastavalt sellele, kas nende eesmärk on piisava mitmekesisuse ning lindude kaitseks vajalike elupaikade ala säilitamine, hoidmine või taastamine.

65. Seepärast tundub mulle, et liikmesriikidel peab olema võimalik valida, milliste meetmetega nad tagavad linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi õigusmõju.

66. Komisjon esitab kolm konkreetset väidet kaitse erimeetmete kohta, mille liikmesriigid peaksid tema arvates vastu võtma. Esiteks tuleb ala klassifitseerimine ja asjakohased meetmed avalikustada siduvas õigusaktis, millel on toime kolmandate isikute suhtes. Teiseks peavad liikmesriigid kehtestama meetmed, millega tagatakse linnudirektiivi ja elupaikade

36 – Vt näiteks eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus C-209/04: komisjon *vs.* Austria, punkt 20. Nimetatud kohtuasi käsitles alade klassifitseerimist, mis Euroopa Kohtu sõnul on kestev kohustus. Mulle tundub, et see põhimõte kehtib samaväärselt ka kaitsemeetmete kehtestamise kohta.

direktiivi erieesmärkide täitmine. Kolmandaks peavad kaitse erimeetmed olema konkreetsed – see tähendab, et need peavad kehtima kindla erikaitseala suhtes, võttes arvesse selle eripära ja keskkonnatingimusi ning seal kaitstavaid konkreetseid liike.

Õiguslikult siduv dokument

67. Enne nende väidete arutamist on oluline rõhutada kahte tähtsat küsimust.

68. Esiteks lasub käesoleva kohtuasjaga sarnaste rikkumismenetluste puhul komisjonil kohustus tõendada, et liikmesriik ei ole linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi rakendanud. [37] Seepärast peab komisjon tuvastama puudujäägid, mida ta konkreetse liigi ja/või selle elupaiga kaitsel väidab esinevat. Teiseks on liikmesriigid kohustatud komisjoniga koostööd tegema, andes teavet oma vastaval territooriumil valitsevast olukorrast. See on nii eelkõige selliste kohtuasjade puhul nagu käesolev, mille puhul hindamisel, kas on kehtestatud sobivat kaitset tagavad tõhusad meetmed, on otsustava tähtsusega konkreetse elupaiga keskkonnaalased omadused ja seal esinevad liigid. Ilma kõnealuse koostööta on komisjonil raske saada teavet, mis on vajalik tema EÜ artiklist 211 [38] tulenevate kohustuste täitmiseks ning direktiivide tegeliku rakendamise tagamiseks. [39]

69. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb, et direktiivi sätteid tuleb rakendada vaieldamatu sunnijõuga ning nõutava konkreetsuse, täpsuse ja selgusega, et oleks täidetud õiguskindlusest tulenevad nõuded, mille kohaselt juhul, kui selle direktiiviga luuakse õigusi üksikisikutele, oleks neil võimalik teada neile antud õiguste ulatust. [40]

70. Nõustun komisjoniga, et õiguskindluse põhimõtte kohaselt tuleb erikaitsealad klassifitseerida ja nende kaitseks kehtestatud meetmed vastu võtta sellisel viisil, et nende meetmetega seotud isikutel oleks võimalik teada oma õiguste ja kohustuste ulatust. Seda on Euroopa Kohus juba tunnustanud, väites et erikaitsealade suhtes peab kehtima vaieldamatu sunnijõud. [41]

37 – Eespool 26. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Ühendkuningriik, punkt 21 ja seal viidatud kohtupraktika; vt ka eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 167.

38 – Komisjoni üldiste kohustuste kohta vt praegune ELTL artikkel 17.

39 – 16. juuli 2009. aasta otsus kohtuasjas C-427/07: komisjon *vs.* Iirimaa (EKL 2009, lk I-6277, punkt 105).

40 – Eespool 39. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 55 ja seal viidatud kohtupraktika.

41 – 27. veebruari 2003. aasta otsus kohtuasjas C-415/01: komisjon *vs.* Belgia (EKL 2003, lk I-2081, punktid 21 ja 22).

Erimeetmed direktiivide ülevõtmiseks

71. Komisjon väidab, et rakendamine ei olnud Austrias piisav, kuna õigusakt, millega direktiiv üle võeti, viitab üksnes üldeesmärgile „säilitada või taastada kooskõlas linnudirektiiviga soodus kaitsestaatus” [42], kuid ei korda linnudirektiivis ja elupaikade direktiivis väljendatud eesmärke.

72. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktikast tuleneb aga, et ülevõtmismeetmed ei pea kordama direktiivide täpset sõnastust. [43] Igal juhul, isegi kui direktiivi korratakse sõna-sõnalt, ei saa sellest järeldada, et ülevõtmisel nn kopeerimistehnika kasutamine tagaks selle täpse rakendamise. Et teha kindlaks, kas rakendamine on nõuetekohane, tuleb alati kaaluda rakendusmeetme mõju tervikuna ning seda, kas sellega saavutatakse asjaomase direktiivi erieesmärgid.

73. Sellega seoses kohustavad linnudirektiivi artikli 4 lõiked 1 ja 2 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt liikmesriike andma erikaitsealade kaitsele sellise õigusliku staatuse, mis tagaks eelkõige I lisas nimetatud linnuliikide säilimise ja paljunemise ning samuti I lisas nimetamata, kuid reeglipäraselt esinevate rändliikide pesitsemise, sulgimise ja talvitumise. Eeskätt ei või erikaitsealade kaitse piirduda meetmetega, mis on mõeldud inimese põhjustatud väliste ohtude ja häirete vältimiseks, vaid peab ka vastavalt olukorrale hõlmama abistavaid meetmeid ala seisukorra säilitamiseks ja parandamiseks. [44]

74. Sellest tulenevalt ei saa seda, kas liikmesriik on direktiivi täpselt üle võtnud, hinnata lihtsalt semantilisest seisukohast. Pigem tuleb hinnata seda, kas riigi meetmed suudavad täita linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi eesmärgid.

Erimeetmed konkreetsete erikaitsealade suhtes

75. Komisjoni seisukohta, et kehtestada tuleb erimeetmed, ei saa hinnata abstraktselt. Oma teise väite põhjendatuse kinnitamiseks peab komisjon esitama Euroopa Kohtule tõendid, mis näitaksid, et tema mured on õigustatud. Üldklausel võib olla rakendamiseks piisav, kui on selge, et õigusakti kohaldavad riigiasutused ja isikud, keda need sätted mõjutavad,

42 – See sõnastus, mida komisjon kasutab näitena oma vastuse punktis 68, pärineb Steiermarki liidumaa õigusaktidest.

43 – Eespool 2. joonealuses märkuses viidatud kohtuostus C-507/04: komisjon *vs.* Austria, punkt 89.

44 – 11. detsembri 2008. aasta kohtuostus C-293/07: komisjon *vs.* Kreeka (EKL 2008, lk I-182, punktid 22–24).

täidavad linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi nõudeid. [45]

76. Peale selle, kuna komisjonil lasub tõendamiskohustus, peab ta juhul, kui väite aluseks on erisätete puudumine [46], tõendama, et kaitseta on jäetud konkreetne liik, kelle (või kelle elupaiga) puhul esineb kindlaksmääratud probleem.

77. Komisjon otsustas esitada oma teise väite väga üldiselt. Selles viidatakse mitmesuguste Austria liidumaade õigusnormide väljavõtetele. Selles ei määrata aga kindlaks neid linnuliike ega neid asjakohaste elupaikade keskkonnaalaseid omadusi, mille puhul komisjoni sõnul on põhjust muret tunda, ning ei esitata üldiselt tõendeid selle mure põhjendamiseks. Mulle tundub, et väiteid sel viisil esitades ei täida komisjon oma kohustust tõendada väidet, mille kohaselt Austria ei kehtestanud erimeetmeid.

78. Euroopa Kohust takistab hindamisel ka asjaolu, et kumbki osapool ei ole selgelt tutvustanud Austria õigusraamistikku linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi rakendamisel. Samuti ei selgitata piisavalt igal liidumaal valitsevat olukorda. Euroopa Kohtu käsutuses on vaid valitud väljavõtted õigusaktidest, mille komisjon ja Austria oma vastavate seisukohtade toetuseks esitasid. Euroopa Kohtul ei ole terviklikku ülevaadet.

79. Minu järeldused komisjoni hagiavalduses sisalduva teise väite kohta on kokkuvõtvalt järgmised: ma ei nõustu komisjoni üldise põhimõttelise argumendiga, mille kohaselt liikmesriikidel on linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi nõuetekohasel rakendamisel piiratud võimalused. Viitan iga liidumaa kohta eraldi, kui piiratud ulatuses komisjon on minu arvates oma väite põhjendatust tõendanud. Seda ei tule mõista nii, et ma olen veendunud, et Austria on täielikult täitnud kõik oma muud kohustused, mis tulenevad nende kahe direktiivi artiklitest, millele komisjon käesolevas hagis tugineb. Pigem on tegemist komisjonipoolse kohtuasja esitamise viisi paratamatu tagajärjega. Kokkuvõttes ei leia ma, et liikmesriigi kohustuste rikkumist käsitleva menetluse puhul peaks Euroopa Kohus tegelema ulatusliku detektiivitööga, heastamaks komisjoni väidetes esinevaid puudujääke.

45 – Eespool 39. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 54 ja seal viidatud kohtupraktika; elupaikade direktiivi ülevõtmise kohta vt ka eespool 18. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus komisjon *vs.* Ühendkuningriik, punkt 21.

46 – Näiteks on komisjon konkreetselt väitnud, et liikmesriik ei kehtestanud linnudirektiivi kohaselt erimeetmeid konkreetse ala (Seine'i suudmes asuva märgala) kaitseks, vt 18. märtsi 1999. aasta otsus kohtuasjas C-166/97: komisjon *vs.* Prantsusmaa (EKL 1999, lk I-1719). Vt ka 27. oktoobri 2005. aasta otsus kohtuasjas C-166/04: komisjon *vs.* Kreeka.

Komisjoni konkreetsed väited

Kärnten

81. On selge, et põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks oli Kärntenis erikaitsealana klassifitseeritud ainult üks ala.[48] Oma vastuses püüdis komisjon ilmselt esimest korda hõlmata oma teise väitesse *kõik* Kärnteni liidumaal asuvad erikaitsealad[49], kuid lükkas siis selle mulje ümber, väites et kõnealune väide on seotud üksnes Flachwasserbiotop Neudensteini erikaitseala teatava osaga.

Burgenland ja Viin

80. Enne Austria iga liidumaa olukorra üksikasjalikku käsitlemist soovin lühidalt pöörata tähelepanu Burgenlandi ja Viini liidumaadele. Komisjon hõlmas mõlemad liidumaad oma teise väitesse. Komisjon väidab aga ka seda, et põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks *ei olnud* nendes liidumaades erikaitsealasid klassifitseeritud.[47] Erikaitsealadena klassifitseerimata alade õiguskaitse piisavust ei ole võimalik hinnata. Seega on komisjoni seisukoht vastuoluline. Komisjoni hagiavaldus ei sisaldanud väidet selle kohta, et põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks ei olnud Burgenlandi ja Viini liidumaal erikaitsealasid klassifitseeritud. Seepärast ei ole selline etteheide esitatud väite (juba klassifitseeritud erikaitsealade õiguskaitse puudumine) põhjendamisel tulemuslik. Sellest tulenevalt jätan komisjoni teise väite selle osa arvestamata.

82. Komisjon väidab, et õigusakt, mille alusel Flachwasserbiotop Neudensteini ala klassifitseeriti, on puudulik, kuna see ei hõlma nimetatud ala piire näitavat kaarti. Samuti väidab komisjon, et selles ei viidata kaitstavatele liikidele ega seal elavate liikidega seotud kaitse-eesmärkidele.

83. Nõustun komisjoniga, et eespool punktis 70 esitatud põhjustel tuleb ala piirid kehtestada selgelt ja kolmandatele isikutele siduvalt.

47 – Komisjonile ei teatatud enne põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõppu õigusaktidest, millega klassifitseeriti erikaitsealad Burgenlandi ja Viini liidumaal. Viini liidumaad käsitlev õigusakt võeti vastu 17. oktoobril 2007. Mul puuduvad andmed, mis kinnitaksid Burgenlandi käsitleva õigusakti vastuvõtmise kuupäeva (kuupäevi).

48 – Flachwasserbiotop Neudensteini ala klassifitseeriti Kärnteni liidumaa valitsuse 15. juuni 2005. aasta määrusega (LGB1 nr 47/2005) Flachwasserbiotop Neudensteini Euroopa kaitsealaks.

49 – Komisjoni vastuse punktis 52 viidatakse veel 12 alale.

84. Ma ei ole nõus sellega, et kaardi esitamine on ainuke moodus vajaliku selguse saavutamiseks. Sõltuvalt asjaomase ala kuju keerukusest võib olla võimalik määratleda ala teatavate selle piiril asuvate punktide laius- ja pikkuskraadide kaudu, sidudes need võib-olla ka muude, eriti silmatorkavate geograafiliste tunnustega. Teistel juhtudel võib olla vajalik koostada kaart.

85. Käesoleval juhul puudub teave selle kohta, et Flachwasserbiotop Neudensteini ala piirid olid selgelt kehtestatud ning kolmandatele isikutele kaardina või muul moel kättesaadavad.

86. Pärast erikaitseala klassifitseeriva määrusega tutvumist tundub mulle, et kuigi see sätestab teatava kaitse, ei kehtesta see meetmeid elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 2 ja artikli 7 täieliku õigusmõju tagamiseks, kuna see ei näe ette pädevate asutuste kohustust võtta abistavaid meetmeid, et vältida looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks on alad määratud.

87. Niisiis leian, et komisjoni hagi on põhjendatud selles osas, et täidetud ei ole linnudirektiivi nõuded, mille kohaselt tuleb kehtestada meetmed Flachwasserbiotop Neudensteini erikaitseala piiritlemiseks, ning elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 2 ja artikli 7 nõuded.

88. Lisaks väidab komisjon, et konkreetsete liikide ja nende elupaikade suhtes tuleb kehtestada erimeetmed. Ent kuna puudub igasugune teave olemasolevate liikide kohta ning selle kohta, kas nende elupaika on vaja linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi nõuete täitmiseks kaitsta, leian ma, et punktis 77 esitatud põhjustel ei ole see väide põhjendatud.

Alam-Austria

89. Komisjon väitel oli põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks erikaitsealana klassifitseeritud üks ala [50], kuid selle ala õiguslik staatus ei ole piisav, kuna see ei hõlma erimeetmeid konkreetsete linnuliikide ja nende elupaikade suhtes.

50 – 2001. aasta õigusakti LG.5505-1 (Alam-Austria rahvusparkide seadus) alusel klassifitseeritud Tullnerfelder Donau-Aueni erikaitseala.

90. Austria on seisukohal, et ala on reguleeritud kehtiva õigusaktiga, mis kaitseb kõiki direktiivi tähenduses looduslikult esinevaid linde. Kehtiva õigusakti eesmärgiks on märgitud soodsa kaitsestaatuse saavutamine ning esmatähtsate liikide ja esmatähtsate elupaikade kaitsmine.

91. Komisjon esitas oma väited abstraktselt. Ta ei ole kindlaks määranud konkreetseid linnuliike ega nende elupaiku, mille suhtes tuleks tema arvates kehtestada erimeetmed, ega oma muresid seoses nende liikide ja elupaikadega. Seepärast leian ma, et komisjoni väide ei ole selles küsimuses põhjendatud. [51]

Ülem-Austria

92. Komisjon kinnitab, et talle on teatatud üheteistkümnest erikaitsealana klassifitseeritud alast, kuid väidab, et viiel neist [52] puudub õiguskaitse ning ülejäänud kuue ala õiguskaitse ei ole piisav [53].

93. Komisjoni väide seoses nende viie erikaitsealaga, mille puhul meetmetest ei ole teatatud, on ilmselgelt põhjendatud.

94. Ettenau, Trau-Donau-Aueni ja Frankinger Moosi erikaitsealade [54] suhtes võetud meetmed ei ole ilmselt piisavad, kuna õigusakti kohaldamisalasse ei kuulu I lisas loetlemata rändlinnud. Seega on komisjoni hagiavaldus seoses suutmatusega tagada piisav õiguskaitse linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel põhjendatud.

95. Samuti ei ole selge, kas ja milliseid meetmeid võivad pädevad asutused võtta, et vältida kooskõlas elupaikade direktiivi artikli 6 lõikega 2 ja artikliga 7 „looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud" (Ettenau, Trau-Donau-Aueni ja Frankinger Moosi erikaitsealade puhul). Selles osas ei ole ilmselt piisavad ka Dachsteini ja Unterer Inni erikaitsealade ning Kalkalpeni rahvuspargiga [55] seotud meetmed.

96. Järelikult on komisjoni hagi selles küsimuses põhjendatud.

51 – Vt eespool punkt 77.

52 – Maltschi, Wiesengebiete im Freiwaldi, Pfeifer Angeri, Oberes Donautali ja Untere Trauni erikaitsealad.

53 – Ettenau, Traun-Donau-Aueni, Frankinger Moosi, Dachsteini ja Unterer Inni erikaitsealad ning Kalkalpeni rahvuspark.

54 – Vastavad liidumaa õigusaktid on järgmised: Ettenau – LGB1 nr 110/2005, Trau-Donau-Auen – LGB1 nr 32/2004, Frankinger Moos – LGB1 nr 25/2005.

55 – Vastavad õigusaktid on järgmised: Dachstein – LGB1 nr 6/2005, Unterer Inn – LGB1 nr 69/2004, Kalkalpeni rahvuspark – LGB1 nr 58/2005.

97. Komisjon väidab ka, et õiguskaitse peab olema suunatud, kuid Dachsteini ja Unterer Inni erikaitseala ning Kalkalpeni rahvuspargi puhul ei ole komisjon jälle kindlaks määranud konkreetseid linnuliike ega nende elupaikasid, mille suhtes tuleks tema arvates kehtestada erimeetmed, samuti ei ole ta täpsustanud oma muresid seoses nende liikide ja elupaikadega. Järelikult ei ole komisjoni väide selles küsimuses põhjendatud. [56]

Salzburg

98. Komisjoni väitel on talle teatatud 15 sellel liidumaal asuva erikaitseala [57] suhtes võetud õiguskaitsemeetmetest. Nendest aladest üheksa kohta on komisjon oma hagi tagasi võtnud.

99. Kuue ala puhul – Bürmooser Moor, Salzachauen, Hochgimpling, Oichtenriede, Wallersee-Wengenmoor ja Hohe Tauern – jääb komisjon oma väite juurde. Austria kinnitab, et põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja lõpuks ei olnud kehtestatud Bürmooser Moori ja Salzachaueni alade kaitse. Hochgimplingi ala puhul teatati siseriiklikest eeskirjadest pärast põhjendatud arvamuses sätestatud tähtaja möödumist ning seega ei saa neid arvesse võtta.

100. Sellest tulenevalt on komisjoni hagi seoses nende kolme erikaitsealaga põhjendatud. [58]

101. Austria on seisukohal, et Oichtenriede ja Wallersee-Wengenmoori alasid käsitlev õigusakt kehtestab samasugused sätted kui need, mille komisjon kiitis piisavat õiguskaitset tagavatena heaks Winklmoosi ala puhul, mille kohta ta oma hagi tagasi võttis. Austria väidab oma kaitses, et see õigusakt tehti teatavaks – mille all ma mõistan, et see avalikustati – 1. juulil 2006. Komisjon väidab aga, et kõnealuse kahe ala puhul ei ole teda mingitest rakendusmeetmetest teavitatud.

102. Linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi alusel on liikmesriikidel kohustus võtta direktiivid üle ja teatada ülevõtmismeetmetest. [59] Kuna teave Oichtenriede ja Wallersee-Wengenmoori aladele piisavat õiguskaitset tagavate meetmete nõuetekohase teavitamise kohta puudub, leian ma, et komisjoni hagi on selles küsimuses põhjendatud.

56 – Vt eespool punkt 77.

57 – Klemmerich, Durrnbachhorn, Martinsbichl, Hochgimpling, Joching, Weidmoos, Winklmoos, Gernfilzen-Bannwald, Kematen, Obertauren-Hundsfeldmoor, Salzachauen, Oichtenriede, Bürmooser Moor, Wallersee-Wengermoor ja Hohe-Tauern.

58 – Eespool 16. joonealuses märkuses viidatud kohtuostus C-418/04: komisjon *vs.* Iirimaa, punkt 74.

59 – Austria oleks pidanud linnudirektiivi artikli 18 ja elupaikade direktiivi artikli 23 täielikult üle võtma 1. jaanuariks 1995. Seoses kohustusega teavitada komisjoni ülevõtmiseks vt ka eespool 39. joonealuses märkuses viidatud kohtuotsus C-427/07: komisjon *vs.* Iirimaa, punktid 105–108.

103. Mis puudutab Hohe Tauerni ala, siis väidab Austria, et kaitse on tagatud liidumaa õigusaktiga LGBl nr 58/2005 ning Salzburgi liidumaa looduskaitseseadusega (Salzburger Naturschutzgestz). Kuigi nende meetmetega kehtestatakse Hohe Tauerni erikaitseala elusloodu teatav kaitse, ei taga need ilmselt elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 2 ja artikli 7 täielikku õigusmõju, kuna neid ei sätesta, et pädevad asutused peavad võtma abistavaid meetmeid, et vältida „looduslike elupaikade ja liikide elupaikade halvenemist ning selliste liikide häirimist, mille kaitseks alad on määratud". Seepärast leian ma, et Hohe Tauerni osas on komisjoni väide põhjendatud, kuna komisjon on tõendanud, et ei ole tagatud õiguskaitse elupaikade direktiivi artikli 6 lõike 2 alusel koostoimes artikliga 7.

104. Sellest tulenevalt on komisjoni väide kuue ala – Bürmooser Moori, Salzachaueri, Hochgimplingi, Oichtenriede, Wallersee-Wengenmoori ja Hohe Tauerni – puhul minu arvates põhjendatud.

105. Lõpuks, mis puudutab Hohe Tauerni, siis on komisjon väitnud, et õiguskaitse peab olema suunatud. Komisjon ei ole järjekordselt kindlaks määranud konkreetseid linnuliike ega nende elupaiku, mille kaitseks tuleks tema arvates kehtestada erimeetmed, samuti mitte oma muresid seoses nende liikide ja elupaikadega. Seepärast leian ma, et selles küsimuses ei ole komisjoni väide põhjendatud. [60]

Steiermark

106. Komisjon tunnistab, et liidumaa looduskaitseseaduse [61] alusel on igal klassifitseeritud erikaitsealal õiguslik staatus, kuid väidab, et see on linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi nõuete täitmiseks liiga üldine. Komisjon ei ole järjekordselt kindlaks määranud konkreetseid linnuliike ega nende elupaiku, mille suhtes tuleks tema arvates kehtestada erimeetmed, samuti ei ole ta täpsustanud oma muresid seoses nende liikide ja elupaikadega. Seepärast leian ma, et selles küsimuses ei ole komisjoni väide põhjendatud. [62]

Tirool

107. Komisjon väidab, et olemasolev õigusakt [63] annab üldise pädevuse [64] võtta vastu erimeetmed linnudirektiivi kohase kaitse kehtestamiseks. Komisjoni põhjendatud

60 – Vt eespool punk 77.

61 – Steiermarki 1976. aasta looduskaitseseadus (NschG 1976) LGB1 nr 65, mida on muudetud 22. mai 2007. aasta õigusaktiga LGB1 nr 71/2007.

62 – Vt eespool punkt 77.

63 – 12. mai 2004. aasta Tiroler Naturschutzgesetz (TNSchG) (Tirooli liidumaa looduskaitseseadus).

64 – TNSchG artikli 14 lõige 3.

arvamuses sätestatud tähtaja möödudes ei oldud aga selliseid meetmeid vastu võetud.

108. Austria ei vaidlusta seda asjaolu.

109. Nagu ma juba meelde tuletasin, peab Euroopa Kohus linnudirektiivi ja elupaikade direktiivi täpset ülevõtmist erakordselt oluliseks.[65] Lisaks sellele peab rakendusraamistik õiguskindluse põhimõtte kohaselt olema täpne ja selge. Minu arvates ei saa seda tagada, viidates üldisele pädevusele, mille alusel ei kehtestata järgnevaid siduvaid meetmeid.[66]

110. Seega olen seisukohal, komisjoni hagi on Tirooli osas põhjendatud.

Vorarlberg

111. Komisjoni väitel puuduvad erimeetmed, mis kehtestaksid sellel liidumaal erikaitsealadena klassifitseeritud aladega seotud konkreetsed kaitse-eesmärgid või kohustused ja keelud.

112. Ent järjekordselt ei ole komisjon kindlaks määranud konkreetseid linnuliike ega nende elupaiku, mille suhtes tuleks tema arvates kehtestada erimeetmed, samuti ei ole ta täpsustanud oma muresid seoses nende liikide ja elupaikadega. Seepärast leian ma, et komisjoni hagi ei ole selles küsimuses põhjendatud.[67]

Kohtukulud

113. Nii komisjon kui ka Austria on taotlenud kohtukulude hüvitamist. Minu analüüsi põhjal on komisjoni väited põhjendatud vaid osaliselt.

114. Vastavalt Euroopa Kohtu kodukorra artikli 69 lõike 3 esimesele lõigule tuleks poolte kohtukulud seetõttu jätta nende endi kanda.

65 – Punkt 34.

66 – Vt 25. mai 1982. aasta otsus kohtuasjas 96/81: komisjon *vs.* Madalmaad (EKL 1982, lk 1791, punkt 12).

67 – Vt eespool punkt 77.

Ettepanek

Eespool väljendatud kaalutlusi arvestades teen Euroopa Kohtule ettepaneku:

1) otsustada, et Austria on rikkunud nõukogu 2. aprilli 1979. aasta direktiivi 79/409/EMÜ loodusliku linnustiku kaitse kohta („linnudirektiiv"), kuna ta ei ole linnuliikide kaitseks arvuliselt ja suuruselt kõige sobivamad alasid Austrias ornitoloogiliste kriteeriumite alusel kõnealuse linnustiku kaitset käsitleva direktiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 kohaselt õigesti erikaitsealadena klassifitseerinud (Hansag Burgenlandi liidumaal) või piiritlenud (Niedere Tauern Steiermarki liidumaal);

2) otsustada, et Austria ei ole taganud piisavat õiguskaitset järgmiselt:

– Kärnteni liidumaal linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel, kuna ta ei ole kinnitanud Flachwasserbiotop Neudensteini erikaitseala täpseid piire siduvas õigusaktis, mis oleks avalikustatud ja millele kolmandad isikud tugineda saaksid, ning kuna ta ei ole nõukogu 21. mai 1992. aasta direktiivi 92/43/EMÜ (looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta) („elupaikade direktiiv") artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 selle erikaitseala puhul täielikult üle võtnud;

– Ülem-Austria liidumaal linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel ning kuna ta ei ole elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 Maltschi, Wiesengebiete im Freiwaldi, Pfeifer Angeri, Oberes Donautali, Untere

Trauni, Ettenau, Trau-Donau-Aueni ja Frankinger Moosi erikaitsealade puhul täielikult üle võtnud ning kuna ta ei ole elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 Dachsteini ja Unterer Inni erikaitsealade ning Kalkalpeni rahvuspargi puhul täielikult üle võtnud;

– Salzburgi liidumaal linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel ning kuna ta ei ole elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 Bürmooser Moori, Salzachaueni, Hochgimplingi, Oichtenriede ja Wallersee-Wengenmoori erikaitsealade puhul täielikult üle võtnud ning kuna ta ei ole elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 Hohe Tauerni erikaitseala puhul täielikult üle võtnud;

– Tirooli liidumaal linnudirektiivi artikli 4 lõigete 1 ja 2 alusel ning kuna ta ei ole elupaikade direktiivi artikli 6 lõiget 2 ja artiklit 7 juba klassifitseeritud erikaitsealade puhul täielikult üle võtnud;

3) jätta hagi ülejäänud osas rahuldamata;

4) jätta kummagi poole kohtukulud nende endi kanda.